Huize La Salle

Enkele grepen uit de geschiedenis van het UA-gebouw

Dr. G.W. Rutgers

Op 1 februari 1915 organiseerde een mini-commissie van twee personen, zakenman Jacobo Arends en gouvernementsonderwijzer A.E. Goilo, een velada om fondsen bijeen te brengen voor een nieuw fraterhuis in de stad. Het toneelgebeuren bestond uit voordrachten en enkele tableaux vivants die door een orkest begeleid werden. Het gebeuren vond waarschijnlijk plaats op de bovenverdieping van het huidige Centro Educativo Christian, waar toen zojuist de Dominicusschool gevestigd was. Voor de pauze werd er een serieus, na de pauze een programma met een meer ontspannend karakter gebracht. De r.k. krant La Cruz deed er uitgebreid verslag van in haar nummer van 10 februari 1915 en meldde dat talrijke geestelijken en de eilandelijke elite de velada enthousiast bijwoonden. Pastoor Verriet had de leiding van de avond.

Al eerder, in 1913, hadden pater Superior Verhoeven en frater Radulphus een reis per zeilboot van Curaçao naar Aruba geriskeerd, waar ze flink zeeziek van geworden waren. De reis had tot gevolg dat besloten werd tot oprichting van een fraterhuis en een jongensschool op het eiland. Frater Radulphus zou zelf als architect optreden. Met dit besluit en de nodige fondsen kon op 1 mei 1915 het fraterhuis worden geopend. Toen waren de eerste Fraters van Zwijsen al op het eiland, waar ze tijdelijk in een deel van de Dominicus-school verbleven.

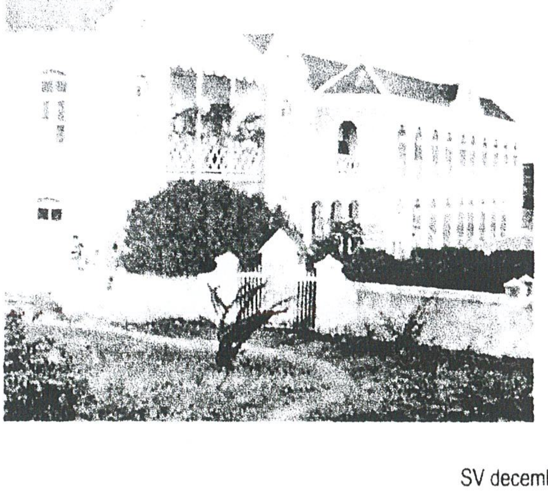

Met de officiële opening van het fraterhuis begint de geschiedenis van het gebouw dat heden ten dage de Universiteit van Aruba huisvest. Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de universiteit een terugblik op een aantal saillante momenten uit de geschiedenis van dit karakteris-tieke bouwwerk dat midden in Oranjestad, omringd door groen van struiken en bomen een oase van rust en concentratie ademt.

De duidelijkste foto van het oorspronkelijke fraterhuis staat waarschijnlijk wel in het gedenkboek De fraters van Zwijsen; 100 jaar fraters op de Nederlandse Antillen (Zutphen: De Walburgpers 1986, p. 45). Het is alleen bijzonder jammer dat deze heldere foto, die volgens het bijschrift al van december 1914 dateert, in spiegelbeeld is afgedrukt. De Dominicusschool, het huidige Centro Educativo Christian, hoort immers links te staan, het fraterhuis rechts. Deze foto toont heel duidelijk hoe de houten voorgevel van het fraterhuis er heel anders uitzag dan de huidige die geheel van steen is opgetrokken. De houten pilaren zijn in de stijl van de balustrade zoals die in het binnenplein nog steeds aanwezig is. Tussen het hoofdgebouw en de school was er nog geen verbinding op de bovenverdieping.

Ongeveer even duidelijk is de foto die door Johan Hartog werd afgedrukt in zijn Aruba in oude ansichten. (Zaltbommel: Europese Bibliotheek 1974, nr. 8) Deze foto heeft het voordeel dat er een groter deel van de zijkant te zien is, waaruit duidelijk blijkt dat het gebouw aanvankelijk veel minder diep was dan het huidige. Waar nu een

Dr. G.W. Rutgers is verbonden aan de Universiteit van Aruba.

Spes Victoria. – Jrg. 2, nr. 3 (december 1998). p. 5-7.

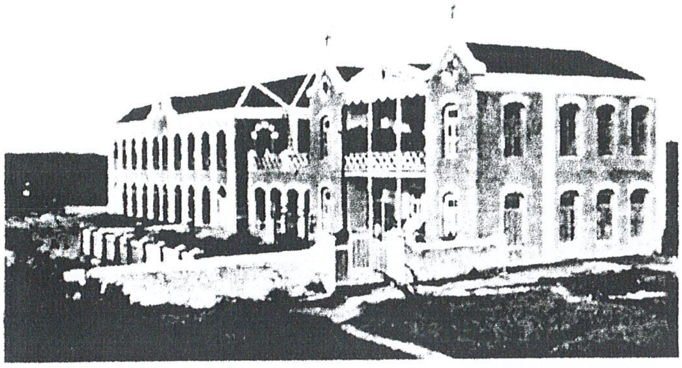

8. Het fraterhuis van de de fraters van Tilburg, die tot 1937 het onderwijs voor de katholieke jongens verzorgden. Het oudste deel van het huis dateert van 1915, toen de fraters hier kwamen. Met de komst van de frères van de christelijke scholen in 1937 werd het Huize de la Salle.

bloeiende tuin is, was het toen nog kaal. Het stenen muurtje was nog niet tot voor het centro doorgetrokken, waardoor het schoolplein veel groter was dan het huidige. Ook in de tuin wat nu de pastorie is, was het nog een kale bedoening.

Toen de Fraters van Zwijsen het in de jaren dertig te druk kregen met het zich steeds uitbreidende onderwijs op het hoofdeiland Curaçao, deden ze het Arubaanse onderwijs over aan de Congregatie van de H. Johannes Baptiste de la Salle, zodat op 14 december 1937 de frères de la Salle dertien man sterk hun opwachting op het eiland maakten. Van deze dertien frères waren er bij het vijftigjarig jubileum in 1987 nog vier in leven, van wie frère Fredericus nog steeds op Aruba, maar frère Alfons inmiddels in Zaïre, frère Laurentius in Cameroun en frère Vincentius in Nederland woonde.

Op 4 januari 1938 begonnen de eerste lessen van het nieuwe schooljaar; het schooljaar liep toen immers nog parallel aan het kalenderjaar. De Dominicusschool telde acht leerjaren en was dus een ulo-school, gehuisvest in het tegenwoordige Centro Educativo Christian. Al gauw bleek de school te klein en moest er bijgebouwd worden, maar ook Huize de la Salle vereiste uitbreiding, toen er eind 1938 nog vijf frères bijkwamen. Eigenlijk was het huis geschikt voor tien inwoners en er waren er dus inmiddels al achttien.

Uitbreidingsplannen waren dus noodzakelijk.

Voor duizend gulden - die goede oude tijd - wordt extra grond gekocht en krijgen de frères na overleg met het Bisdom en Rome - zo ging dat - toestemming om een bijbouw te verrichten die het bedrag van vijfentwintigduizend gulden niet te boven zal gaan. Op 12 september 1939 begint aannemer De Graaf zijn werk dat maximaal vier maanden zal mogen duren. Maar pas met Pasen 1940 kan de nieuwbouw in gebruik genomen worden. Hiermee werd het gebouw aan de achterkant uitgebreid.

De verschillende vertrekken in het gebouw hebben nogal eens een andere functie gekregen. De oorspronkelijke ontvangkamer van de fraters werd tot oefenkamer van de frères, en vervolgens tot kapel. Met de uitbreiding was er een nieuwe oefenkamer gekomen. In de kapel komt er een kruisweg, die op 12 september 1940 plechtig werd ingewijd. De oefenkamer krijgt in de loop van 1944 naast de bestaande lessenaars een aantal nieuwe boekenkasten, zodat er door de leraren in alle comfort en rust gewerkt kan worden. Dit soort meubilair werd door de frères zèlf vervaardigd waartoe machines in de schuren die zich aan de oostzijde bevinden waren geplaatst. In augustus 1949 wordt de studiezaal in gebruik genomen als recreatiezaal, waardoor de bureaus weer naar de kamers van de frères verhuizen.

In de keuken waar de huidige kantine van de universiteit is, werken soms daartoe aangestelde medewerkers van buiten, maar meestal koken de frères zelf.

Op 4 mei 1944 wordt de tuin gefatsoeneerd door betonnen banden langs de paden aan te leggen en het binnengedeelte te vullen met grind. Onderhoud in de tuin, kleine en grote reparaties werden in eigen beheer verricht - het spaarde 'een bonk geld' dat nu naar het Nederland-in-oorlog gestuurd kan worden om daar de nood enigszins te lenigen, aldus de berichten uit de archieven. In februari 1945 wordt Huize de La Salle geschilderd in de kleuren groen en geel. Er werd dus gebroken met de Vicariaatskleuren grijs en nog eens grijs...

Het gebouw dient niet alleen als klooster, maar is ook een cultureel ontmoetingscentrum, en van tijd tot tijd worden er uitvoeringen van toneel, muziek en film in het huis gegeven in de binnentuin of in een van de vertrekken.

Met het zich gestaag uitbreidende onderwijs en de komst van nieuwe frères blijkt het huis tijdens en na de oorlog al weer te klein, zodat op 19 juni 1946 een tweede vleugel wordt aanbesteed en de nieuwe kapel. Het werk wordt gegund aan Petronia voor Fl. 61.000,-. Deze gaat voortvarend te werk want op 23 oktober zit de kap er al op en een paar maanden later is het werk gereed. Op 11 februari 1947 wijdt pastor Bartel de nieuwe kapel plechtig in. Ze komt te staan onder de bescherming van Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand.

Het moet in die dagen een drukte van belang in Huize de la Salle geweest zijn. Eind 1947 wonen er dertig frères in het huis. Op 4 augustus 1947 brengt frère André uit Rome de boodschap mee dat

er voortaan witte togen gedragen mogen worden, die uiteraard aanmerkelijk minder warm zijn dan de traditionele zwarte.
De bouwactiviteiten blijven doorgaan. Op 11 mei 1948 gaat de eerste spade de grond in voor een nieuw Dominicuscollege omdat het oude veel te klein is geworden, en eind 1949 komt er boven de grote oude regenbak die nu nog steeds tussen het huis en het Centro Educativo Christian ligt, een verdieping die tot eetzaal wordt bestemd. Vanuit de keuken is er een dienstlift die het eten naar boven brengt. De grote eetzaal heeft een mooie overdekte veranda. Op het hek ervan prijken voortaan de woorden: Huize de la Salle - ze zijn er nog steeds, zij het niet meer in goud. Deze vroegere eetzaal is de huidige grote collegezaal die amfitheatersgewijze aan ruim vijftig studenten plaatsbiedt.
In juli 1950 wordt het koperen jubileum van de Frères de la Salle op Aruba op grootse wijze gevierd. Er zijn op dat moment 35 frères, acht scholen met 75 klassen en 3356 leerlingen in totaal, waaraan zowel frères als lekenonderwijzers les geven. Bij wijze van dank krijgen de 'jarige' frères twee glas-in-lood-ramen aangeboden, ter plaatsing in de kapel, voorstellende O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand, de patrones van de kapel, en de H. Johannes Baptiste de la Salle met vijf jeugdige toehoorders. De ramen worden op 20 december 1950 geplaatst en op zondag 7 januari 1951 door pastoor Burgemeester ingewijd. Op 12 mei 1951 wordt de kapel nog voorzien van beelden van het Heilig Hart, Onze Lieve Vrouw en de Heilige Jozef. Op 22 januari 1955 worden er nieuwe kerkbanken door Petrona-Croes afgeleverd. Het zijn robuuste meubels in Surinaams karethout uitgevoerd, die na de verkoop in 1988 geschonken zullen worden aan de buurtkapel te Pos Chiquito.
Wegens scheiding van administratieve gegevens wordt Huize de la Salle op 25 maart 1953 ondergebracht in de Stichting Huize de la Salle, nadat al op 3 maart 1954 de overname van 4182 vierkante meter grond waarop het huis in Oranjestad staat een feit was. Als het klooster al weer te klein blijkt, besluit men een tweede te bouwen. Op 15 mei 1954 vindt daarom de eerste steenlegging plaats van Huize Maristella, dat tot 1970 het tweede huis van de frères de la Salle op Aruba zal zijn. Als het aantal lekenonderwijzers gestadig toeneemt en dienovereenkomstig het aantal frères daalt, verhuizen de zes nog aanwezige frères per 1 mei 1970 weer naar Huize de la Salle in Oranjestad. Huize Maristella wordt in 1974 geopend als bejaardenhuis en op 9 juni 1977 verkocht aan de Stichting Bejaardenzorg.
Een laatst bekende uitbreiding vindt er op 17 maart 1951 nog plaats in de noordoosthoek van het huis, waar een nieuwe sloydzaal, vijf kamertjes op de plaats van de oude zaal en een nieuwe stencilkamer op de plaats van de oude rommelkamer betrokken wordt.
Het gebouw heeft dan zijn huidige omvang, maar het zal duidelijk zijn dat er geregeld onderhoud dient plaats te vinden. Zo krijgt het huis in 1955 een grote opknapbeurt, waarbij een vernieuwing plaatsvindt van het voorhuis, en de kapel, keuken, refter en recreatiezaal worden opgeknapt. Toen heeft het vooraanzicht dus zijn huidige vorm gekregen. De frères hadden velerlei deskundigheid in huis en verrichten veel reparaties zelf, maar het grote werk werd natuurlijk door een aannemer verricht. Naast het hoofdgebouw worden een tweede werkplaats en een centraal magazijn voor de scholen gebouwd. In 1958 wordt de binnenplaats van flagstones voorzien - ze zijn er nog. In 1960 wordt een nieuwe bibliotheek gebouwd, wat weer betekent: muren uitbreken, gaten opvullen, vloer repareren. Het aantal frères neemt in deze jaren gestadig af. In 1977 zijn er nog elf.
Zij bewonen het inmiddels ruime gebouw en zorgen voor het gewone onderhoud, waarbij toch niet voorkomen kan worden dat er enkele keren een invasie van witte mieren in diverse delen van het gebouw plaatsvindt, zoals in 1980 en in 1986.
De kroniek van de frères vermeldt het zo droogjesweg, al zal het een enorme impact op het verdere leven van de frères hebben: "Piet Pronk, die belast is met een universiteit op Aruba, heeft blijkbaar zijn oog laten vallen op Huize de la Salle. Op 18 september 1987 komt hij ons huis tot in alle hoeken bekijken." Met het vieren van het gouden jubileum eind 1987 is het duidelijk dat Huize de la Salle zal worden ingeruild voor een woning op Primavera. Het huis wordt op 30 december 1987 verkocht met de bestemming Universiteit van Aruba. Met onderkoelde emotie sluit de kroniek dan ook af: "Op 13 mei 1988 gebruikten we onze laatste maaltijd in het oude Huize de la Salle... En hiermee nemen we afscheid van dit oude vertrouwde huis, waar ruim vijftig jaar frères hadden gewoond en lief en leed met elkaar hadden gedeeld."
Op 9 september 1988 vindt voor het eerst de plechtige opening van het academisch jaar van de jonge Universiteit van Aruba in de tot aula omgebouwde kapel plaats. Het gebouw blijft zo bewaard voor een belangrijk onderwijsdoel in onze gemeenschap.

De drie frères Kaspar, Paulino en Stanislas die anno 1998 nog op Aruba wonen, zijn in het bezit van een collectie geschriften die 'Uit de archieven' heet, waarin talrijke waardevolle herinneringen aan vroeger - ook aan het gebouw van hun verblijf. De publicatie is ontstaan ter gelegenheid van het gouden jubileum in 1987.